

EFSANEDEN BÜYÜLÜ GERÇEKÇİLİĞE

From Legend to Magical Realism

Esra Derya DİLEK*

ÖZ

Terim olarak ilk kez Alman romantiklerinden Novalis tarafından felsefe alanında kullanılan büyüli gerçekçilik daha sonra görsel sanatlarda ve edebî eserlerde de bir yaklaşım olarak görülmeye başlanmıştır. Günümüzde büyüli gerçekçiliğin ne olduğuna, edebî eserlere nasıl yansdığına dair Türkçe olarak sınırlı sayıda kaynak bulunmaktadır. Bu kaynaklarda belirtildiği üzere büyüli gerçekçilik üzerine yapılan tanımlamalarda ve akımın bir ürünü olarak bahsedilen edebî eserlerde folklorlardan yararlanma ve olağanüstülük ön plana çıkmaktadır. Büyüli gerçekçiliğin ne olduğunu tam olarak anlayabilmek için onun gerçekçilik, fantastik ve gerçeküstülikle olan sınırlarını belirlemek gerekmektedir. Bu doğrultuda büyüli gerçekçiliğin kaynaklarına ulaşmak amacıyla sözlü geleneğin ürünleri olan efsane, masal ve mitin incelenmesi önem kazanır. Ancak, çeşitli açıdan birbirine bağlı bu üç folklor ürününün bilimsel olarak kabul gören özelliklerinden yola çıkıldığında, efsane, gerçekliğini savunduğu olağanüstülük sayesinde masal ve mitin önüne geçer. Örneğin, efsanevi 15. yüzyıl *Dede Korkut Oğuznamelerinin* her yönüyle olmasa bile, barındırdığı büyüli-gerçekçi öğelerle bugün bu yaklaşımın ürünü sayılan edebî yapıtlara bir tür esin kaynağı olduğu düşünülebilir.

Anahtar Kelimeler

Büyüli gerçekçilik, efsane, masal, mit.

ABSTRACT

Magical Realism, firstly used as a term in philosophy by one of the German romantics Novalis, later began to be seen as an approach in visual arts and literature. Currently there are only a few reference books in Turkish about what Magical Realism is and how it is reflected on literary works. As it is remarked in these books, the utilization of folklore and supernatural motifs are very obvious in the definitions of Magical Realism and in the works where its characteristics of magic realism are seen. For having a deeper understanding about the meaning of Magical Realism, the borders between Magical Realism, Realism, Fantastic and Surrealism should be defined. So that analyzing legends, fairy tales and myth, which are the products of oral tradition, becomes crucial for reaching to the roots of Magical Realism. However, when it is focused on the generally accepted features of these three folklore genres that are connected to each other in many ways, legend comes forward from others by claiming the reality of "supernatural". For example, although a 15th century legendary text *Dede Korkut Oğuznameleri* cannot be completely regarded as a work of magic realism, it contains some elements of this movement. Thus, it may be considered as an inspiring source for the works of Magical Realism.

Key Words

Magical Realism, legend, fairy tale, myth

Giriş

Bu yazıda, Latin Amerika kökenli "Büyüli Gerçekçilik" ile sözlü geleneğin ürünü olan efsane türü arasındaki benzerlikler/farklılıklar üzerinde durularak, büyüli gerçekçiliğin oluşumunda efsanelerin işlevi tartışılacaktır. Yazının genel çerçevesini belirleyen bu tartışma altında "efsaneleştirilmiş/efsanevi" Oğuz kavminin günlük hayatından kesitler sunan, 15. yüzyıl sözlü geleneğinin bir parçası olan *Dede Korkut Oğuznameleri*'nde bulunan ve günümüzde büyüli-gerçekçi olarak kabul gören unsurlara esin kay-

nağı olabilecek örnekler verilecektir.

Böyle bir çalışma için başlangıç noktası büyüli gerçekçilik ve efsanenin tanımlanması olmalıdır. Folklor alanında pek çok incelemeye konu olması bağlamında efsane için hemen birbirine yakın tanımlamalar bulunmasına -en azından birbiriyle çelişen özelliklerin öne sürülmemesine- karşın, büyüli gerçekçilik üzerine getirilen farklı yorumlar ve bakış açıları, kavramın tam olarak neyi ifade ettiği, edebî eserlere ne şekilde yansdığı -çünkü terim, ilk kez Novalis (Alman romantiklerinden/ 1772-1801) tarafından

* Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi esradi@bilkent.edu.tr

felsefede kullanılmıştır (Guenther 1995, Öktemgil Turgut 2003'den)- konusunun netleşmesine engel olmaktadır.

Büyülü Gerçekçiliğe Giden Yolda Efsanenin Yeri

Tanımlamalardan yola çıkarsak gerek efsanenin gerekse büyülu gerçekçiliğin birbirleriyle bağlantılı oldukları düşünölen türler/akımlar arasında değerlendirildikleri görölrür. Efsane genel olarak, belirleyici özellikleri açısından mitle masal arasında tanımlanırken; büyülu gerçekçilik tanımlamalarında türün gerçekçilik ve fantastik, gerçeküstüçölükle olan sınırları belirlenmeye çalışılmıştır.

Sözlü kültürden yazıya doğru giden çizginin gerekliliği olarak önceliği efsaneye verelim. Wilfried Buch, "Masal ve Efsane Üzerine" adlı makalesinde masal ve efsaneden bahsederken masalın "tamamen fantastik", efsanenin ise "yarı fantastik" olarak değerlendirildiğini belirtir. Efsane, masala göre "kaba, acı ve günahla yüklü gerçekliğe yakındır, kültürle bir uzlaşma sağlamaktadır..." (2006:355). Masalın gerçek dışı fanteziden doğuşunu inkâr eden Buch, masalda gerçeğin "oyunsu bir tarzda" ortadan kaldırıldığını savunmaktadır. Efsaneler ise inanılrlık açısından ciddi kanıtlara sahiptir: mekân ve zaman bildirmesi, anlatıcının olayı kendi yaşamış gibi anlatması vb. Efsaneyi, bir rapor -her şeyden önce dikkat çeken, rahatsız edici olayların raporu- olarak gören Buch, normal olmayana duyulan şaşkınlığın efsane olma değerini kazandığını belirtmektedir (2006:359). Öyleyse, Buch'un bu makalesinde efsanenin üç özelliğinin öne çıktığı görölmektedir: sıradan, günlük olanın değil normal olmayan, dikkat çekici olanın anlatılmasının önemi, gerçekliğe yakınlık, kültürle olan uzlaşım.

Efsanenin getirdiği açıklama -normal olmayan ya da doğaüstü kabul edilen olaylara ya da kahramanlara ilişkin- anlatıldığı zamanın dünya imajına bağlıdır. Örneğın şamanistik bir toplumdandan modern fizik yasalarına uygun açıklamalar beklenemeyeceği gibi onun şamanist açıklamaları da fantastik olarak yerilemez Buch'a göre (2006:360). Bu durumda anlatıcının efsanede geçen olağanüstü şeylere ilişkin yorumları döneminin gerçekliğiyle örtüşür niteliktedir. Toplumsal algılayış ve inancın yardımıyla olağandışının gerçeklikle kaynaştırılması ya da gerçekliğin içinde eritilerek olağan ile olağandışı arasındaki sınırların bulanıklaştırılması söz konusudur.

Bu noktada büyülu gerçekçiliğın algılanışına yönelik birkaç düşünceye yer vermekte yarar var. Alejo Carpentier ve Angel Flores Latin Amerika edebiyatında büyülu gerçekçilik üzerine makalelerinde "olağanüstü gerçek" ya da büyülu gerçekçiliğın Latin Amerika'nın yapısından kaynaklandığı konusunda ortak düşünceye sahiptirler. Carpentier, "On the Marvelous Real in Amerika" adlı makalesinde, olağanüstü gerçek için, Latin Amerika'da "tuhaf" olanın sıradan olduğu ve daima da öyle olacağını söylerken (1995:104); Angel Flores "Magical Realism in Spanish American Fiction" makalesinde büyülu gerçekçiliği fantezi ile gerçeğın bir alaşımının oluşturulması(1995:112) şeklinde tanımladıktan sonra Latin Amerika'nın otantik bir ifadesi olduğunu söyleyerek Carpentier'i destekler bir açıklama yapmıştır.

Bu iki görüşün ortak noktası olan "tuhaf olanın sıradan sayılması" durumunun, efsane anlatıcısının inandırıcılık adına çağını ve toplumun inançlarını göz önünde tutarak gizemli olanı gerçekle bağdaştırmasından çok da farklı olmadığı görölmektedir. Ernst Bloch'un

düşündüğü gibi der Buch, “efsanelerdeki şeytan, yönetilenlere korku salacak ‘yönetenlerin ajanı’ değil, bilakis söz konusu dünya imajı içerisinde izahın, dolayısıyla rahatlatan bir aydınlanmanın tamamen makul vasıtasıdır” (2006:361). Bu cümleyi şu şekilde dönüştürmek mümkün görünüyor: Doğaüstü bir yaratık olan şeytanın, söz konusu dünya imajı içinde yani çağının gerçeklik algılayışına uygun olarak anlatımı dinleyicideki -efsane söz konusu ise- ya da okurdaki -büyülü gerçekçi metinlerde- şaşkınlığın ortadan kalkmasına yardımcı oluyor ve rahatlatıcı bir etki sağlıyor.

Max Luthi, efsanelerin gizemli bir yapıya sahip olduklarını söylüyor ve efsaneyle birlikte insanın ruhlar, devler, cüceler, hayvanlar, cadılar, büyücüler gibi bilinen ve bilinmeyen şeylerle tanıştığını ve olağanüstülüklerin yanında savaş, insanlığın ilk zamanları gibi gerçeklerin de bu çerçeve içinde yer aldığını bildiriyor. Fakat ilgi odağının bilinen ve bilinmeyen olağanüstü konular üzerine olduğunu da ekliyor (2006:350). Büyülü gerçekçilikte durum biraz farklıdır, olağanüstü ve gerçek yine aynı çerçevede ele alınır fakat birinin diğerine üstünlüğü söz konusu değildir. Daha açık bir ifade ile büyü gerçekçilik, hayatta ve insanların eylemlerindeki gizemin keşfedilmeye çalışıldığı bir dünya yaratır; bu bağlamda olağanüstü ile gerçek olan arasındaki sınırlar silikleşir, gerçeğin olağanüstüne ya da olağanüstünün gerçeğe karşı yüceltilmesi gibi bir durum olmamalıdır. Leal’in “Magical Realism in Spanish America Literature” adlı makalesinde dile getirdiği üzere “büyülü gerçekçilik çevresindeki gerçekliği kopyalayamaz (gerçekçilerin yaptığı gibi) ya da onu yaralamaz (gerçeküstücülerde olduğu üzere), fakat şeylerin arkasından nefes alan gizemi yakalamaya uğra-

şır” (1995:123). O hâlde efsane gizemini büyük ölçüde gerçekliğini savunduğu olağanüstü’den almaktadır; buna karşılık büyü gerçekçilikte olağanüstü, gerçekliğin içindeki gizemi bulmaya çalışırken var olmaktadır denebilir.

Büyülü gerçekçilik konusunda bir diğer görüş “The Territorialization of the Imaginary in Latin America” adlı makalenin sahibi Amaryll Chanady’ye aittir. Chanady büyü gerçekçilik ürünlerinin gerçekliğin dominant paradigmalara karşı çıkmak amacıyla verildiğini öne sürdükten sonra büyü gerçekçi sayılmayacak ürünler arasına olay örgüsünün tekdüzeliği ve motiflerinin sınırlı oluşu nedeniyle peri masallarını da koymaktadır (1995:128-129). Bu noktada Turgut, peri masallarının sözlü kültür içerisinde birden çok üretime tabi olduğu ve böylelikle yenilikçi bir öz taşıdığı konusuna dikkat çeker: “Sonuçta yeni olan ya da daha önceki ürünlerin halkın yaratıcı imgeleminden geçerek değiştirilmesiyle ortaya çıkan her masal ve motif, o dönemin gerçekliği ‘bütünsel’ algılayan insan düşüncesinin ürünüdür” (2003:20). Bu bağlamda, gerçeküstücüler mitlere ve mitlerin işlevselliğini sürdürdüğü toplumlara yaklaşımı, o toplumların dünya imajlarını yüceltmek doğrultusunda olmuş ve geleneksel inanışların insan düşüncesini sınırladığı gibi bir yargı üretmemişlerdir. Turgut buradan hareketle, gerçeküstücülüğün ciddi etkisi altında olan büyü gerçekçiliğin izlerinin masalarda ve mitlerde aranmasını doğru bulmaktadır. Biz bu girişime efsaneleri de ekleyerek hatta büyü gerçekçiliğin izlerine, kaynağına inme yolunda efsanelerin mit ya da masallardan daha öncelikli ve baskın bir yere sahip olduğunu göstermeye çalışacağız.

Efsaneler, menkabeler (Fransızcada “legende” kelimesi hem efsaneyi

hem de menkabeyi karşılamaktadır) ve masalların insanların fâniliği düşünmesini sağlarken, mitlerin daha başlangıçta ileri sürdükleriyle (zamansal olarak uzak geçmiş, farklı bir dünya, temelde insan dışı varlıklar) insanları fâni dünyadan ve zamandan uzaklaştırdıklarını belirten Luthi (2006:352), böylelikle efsane ve masaları büyümlü gerçekçiliğin alanına yaklaşımda mitlerin önüne geçirmektedir. Çünkü fânilikten kasıt dünyevi olandır ve büyümlü gerçekçiliğin koşullarından biri de dünyevi olanla büyümlü olanın uyumlu bir bütünlük içinde gösterilmesidir (Walter 1993, Öktemgil Turgut 2003'den). Mitler ise, "karakterleri hayvanlar, tanrılar farklı bir dünyada ve dünyanın bugünkünden çok farklı olduğu, gökyüzündeki ve yer altındaki bir dünyada, ilkçağlarda yaşamış kültür kahramanları"(2006:176) olması bakımından büyümlü gerçekçiliğin sadece "büyümlü" kısmına işaret eder niteliktedir. Efsanenin her iki dünyayı, dünyevi ve ilahî olanı bir arada bulundurması yönüyle büyümlü gerçekçiliğe mitlerden daha yakındır.

Masalla büyümlü gerçekçilik ilişkisine gelindiğinde Walter'ın büyümlü gerçekçiliğin oluşturulması için şart koştuğu yazarın/anlatıcının ketum olması gerekliliğine dikkat çekebiliriz. Buradaki "ketumluk", anlatıcının büyümlü gerçekçi olaylara yani gerçekliğin büyümlü ve gerçekçi düzeylerinin uyumlu bir bütünlük oluşturduğu olaylara açıklamalar getirmemesini gerektiren durumdur. Çünkü, bu tür açıklamalar büyümlü olanın sorgulanışı anlamına gelir ki anlatıcının yapması gereken büyümlü gerçekçi dünyaya inanan bir görüşü kabul etmektir. Boratav da efsaneyi tanımlarken başlıca niteliğinin inanış konusu olduğuna dikkat çeker ve onu masaldan ayırarak hikâye ve destana yaklaştıran özelliğini, "anlat-

tığı şeyler doğru, gerçekten olmuş diye kabul edilir"(106) ifadesiyle "inanırlılık" üzerinden dile getirir. Masal anlatıcısına bakıldığında ise, büyümlü gerçekçi bir dünyadan ziyade büyümlü bir dünyayı anlattığını kabul etmemiz gerekir. Masal ve efsanenin ortak özellikleri arasında olağanüstü olaylara veya insanüstü güçlere sahip kişilere yer verme imkânı bulunurken efsane bu olanağı kullanmayabilir (hiçbir olağanüstü yanı bulunmayan efsaneler vardır), kullandığı zaman inanırlılığında (şüphesiz gerçek olduğundan) bir şey kaybetmez; masal için ise bahsi geçen özellik bir zorunluluk olarak anlatıda var olmakta ve dinleyicisi -ya da okuru- açısından gerçekdışılığa işaret etmektedir. Nitekim, Bascom mit, masal ve efsanenin tanımına yönelik "Folklorun Biçimleri: Nesir anlatılar" başlıklı makalesinde masaları inanış açısından kurmaca (gerçekdışı olayların anlatıldığı inancı), zaman ve uzam açısından zamansız ve mekânsız (herhangi bir zamanda ya da mekânda kurgulanabilir) olarak göstermiştir.

Masalın, kurmaca olması ile belirli bir zaman ve mekânı olmayışı özellikleri onu fantastik ya da bilimkurguya yaklaştırmakla büyümlü gerçekçilik için belirlenmiş "melez"(Cooper'ın kullandığı terimdir) zaman ve mekânın dışına çıkardığı düşünülebilir. Çünkü büyümlü gerçekçiliğin zamanı "çevrimsel mitsel zamanla, çizgisel zamanın bir kırması"; yer ise, "ne herhangi bir haritada yer alan, ne de sınırsız bir imgelemin ürünü olan fantastik bir yerdir; üçüncü bir mistik uzaydır" (Cooper 1998, Öktemgil Turgut 2003'den). Efsane için yer ve zamanın, yakın geçmiş ve günümüz dünyası olarak belirlenmiş olması "melez" bir zamanlaşma ve mekânlaşmaya imkân tanyarak -büyümlü gerçekçilikte "şeylerin arkasında aranan gizemin" gerçekliğin,

dolayısıyla bugünün içinde olduğunu belirtmiştik- mitlerden sonra masalı da büyüğü gerçekçiliğe giden yolda bir adım geride bıraktığı görülmektedir. Ayrıca masalı, “kısa, gerçekliğin şartlarından bağımsız, fantastik bir hikâye” şeklinde tanımlayan Lutz Röhrich’e karşı çıkararak masalın “için için gerçekle bağlantılı” olduğunu fakat gerçeğin oyunsu bir biçimde ortadan kaldırıldığını savunan Buch’un, bu açıklamayla da masalı büyüğü gerçekçiliğe yaklaştıramadığı açıktır. Çünkü, “oyunsu bir tarzda” dahi olsa gerçekliğin ortadan kaldırılması, belki de büyüden çok gerçeğe önem atfedildiği -gerçekliğin içindeki büyüğü ve gerçekçi düzeylerin uyumlu birleşiminden bahsedilmektedir- bu tür metinlerde kabul edilebilir görünmemektedir.

Buraya kadar efsanenin büyüğü gerçekçilikle ilişkisinde ona yaklaştığı ve ondan uzaklaştığı noktaları belirlemeye çalıştık ve büyüğü gerçekçiliğe giden izleri takip edebileceğimiz diğer iki tür, mit ve masalın da, halkbilimciler tarafından kabul görmüş özelliklerinden yola çıkarak büyüğü gerçeklikle ilişkilendirilebilecek noktalarının efsaneden daha az olduğu kanısına vardık.

Linda Degh’in de belirttiği üzere “[E]fsanenin gerçeği olduğu kadar gerçek olmayanı da içerebileceğini biliyoruz” (2006:350). Olağan yaşamın olağüstü unsurlarla iç içe geçtiği, zamanın ve mekânın silikleştiği bir 15. yüzyıl anlatısından, “efsanevi/efsaneleştirilmiş” Oğuz kavminin konu edildiği *Dede Korkut Oğuznameleri*’nde büyüğü gerçekçiliğe esin kaynaklığı ettiğini düşündürecek unsurlarla görüşlerimizi destekleyebiliriz:

“Salur Kazan’ın Evinin Yağmalanması” ⇒ ava gitmek için Parasarın Bayburt Hisarı’ndan fırlayıp **uçan Beyrek**’in boz aygırına binmesi (49) /

Karacık Çoban’ın, Salur Kazan’ın koyunlarını yağmalamaya gelen **altı yüz kâfirden üç yüzünü sapan taşıyla yere sermesi** (51) / **Kazan Bey**’in yurdunun hâlinden haber almak için önüne gelen **su, kurt ve köpekle konuşması** (53-54) / Karaca Çoban’ın Salur Kazan tarafından bağlandığı ağacı kökyle birlikte yerinden sökerek, ağaç sırtında yol gitmesi (56) / Salur Kazan oğlu Uruz’un ağaçla konuşması (59) çobanın sapanının özellikleri: attığı taş yere düşmez, düşse yer ocak gibi yarılr, taşın düştüğü yerde üç yıl ot bitmez (60).

Salur Kazan’ın Evinin Yağmalanması hikâyesinde büyüğü gerçekçi sayılabilecek en dikkate değer unsurun “su, ağaç, kurt, köpek” gibi insan dışı varlıklarla “söyleşme” (konuşma) durumudur. Bu varlıklardan konuşmalarına tepki alamasalar da hikâyedeki diğer kahramanların bu konuşmalar karşısında şaşkınlık duymaması büyüğü gerçekçiliğe uygun bir tablo görüntüsü oluşturmaktadır.

Dede Korkut Oğuznameleri’nden gösterilebilecek büyüğü gerçekçiliği anımsatan unsurlarından belki de en açık olanı “Duha Koca Oğlu Deli Dumrul” da bulunmaktadır:

Deli Dumrul olarak bilinen bir kimsenin Tanrı’ya ve Azrail’e kafa tutmasıyla gelişen olaylar zincirinde Deli Dumrul’la Hak Teala ve al kanatlı Azrail arasında bir dizi diyalog geçer, Deli Dumrul al kanatlı Azrail’le dövüşür vb. (118-127) Tanrı’nın bir insanla konuşmasından öte, konuşmanın sıradan bir insana özgü üslûpla verilmesi (-ya Azrail! git o deli kavatın gözüne görün!). Aynı üslubu Azrail, Deli Dumrul’la konuşurken de sürdürür (Bre deli kavat!). Tanrı, Deli Dumrul’un canını bağışlamak için onun yerine başkasını bulmasını şart koşar. Başından geçenleri annesine, ba-

basına ve sevdiği kıza anlatması üzerine bu üç kişide de çok sıradan, olağan bir hikâyeye dinler gibi sakin bir tavrın belirmesi, büyülu gerçekçilikteki gerçek ile büyülu olanın uyumuna örnek gösterilebilir.

Sonuç

Sözlü kültür ürünleri efsanelerin ya da efsanevi öğelerle oluşturulmuş hikâyelerin edebiyatta büyülu gerçekçiliğin yaratılmasında önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Efsanenin, kendi dünyamızın gerçekliğinde gizemli tarafların varlığını görebilmek ve nesnel gerçekliğe karşı bunu savunabilecek edebî eserler yaratabilmek bağlamında, olağanüstü ve dehşet vericinin doğala dönüşümünü ön gören ve insanı rahatlatan işlevselliği ile büyülu gerçekçiliğin izlerini taşıdığı söylenebilir. Daha çok sözlü kültüre ait özellikleri açısından değerlendirilen efsaneyi, 15. yüzyılda yazıya geçirilen *Dede Korkut Oğuznâmeleri*'nden, büyülu-gerçekçi edebî metinlere esin olabilecek örnekleriyle düşünmek birbirine hem zaman hem de mekân olarak çok uzak duran bu tür(efsane) ve akım(büyülu gerçekçilik) için farklı bir perspektif sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Bascom, William R. "Folklorun Biçimleri: Nesir Anlatılar": *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar I*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık (2006): 171-202.
- Boratav, Pertev Naili. "Efsane": *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınları, 1969.
- Buch, Wilfried. "Masal ve Efsane Üzerine": *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar I*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık, (2006): 354-362.
- Carpentier, Alejo. "On the Marvelous Real in America": *Magical Realism: Theory, History, Community*. Durham, N.C.: Duke University Press (1995): 75-88.
- Chanady, Amaryll. "The Territorialization of the Imaginary in Latin America: Self-Affirmation and Resistance to Metropolitan Paradigms": *Magical Realism: Theory, History, Commu-*

nity. Durham, N.C.: Duke University Press (1995): 125-144.

- Cooper, Brenda. "Sacred Names into Profane Spaces: Magical Realism". *Magical Realism in West African Fiction: Seeing with a Third Eye*. Londra ve New York: Routledge (1998): 15-36.
- Degh, Linda. "Günümüz Bağlamında Efsane Üzerine Teorik Bir Düşünme ve Efsanenin Tanımı": *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar II*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık, (2006): 342-353.
- Flores, Angel. "Magical Realism in Spanish American Fiction": *Magical Realism: Theory, History, Community*. Durham, N.C.: Duke University Press (1995): 109-17.
- Guenther, Irene. "Magic Realism, New Objectivity, and the Arts during the Weimar Republic": *Magical Realism: Theory, History, Community*. Durham, N.C.: Duke University Press, 1995.
- Leal, Luis. "Magical Realism in Spanish American Literature": *Magical Realism: Theory, History, Community*. Durham, N.C.: Duke University Press (1995): 119-124.
- Luthi, Max. "Masalın Efsane, Menkabe, Mit, Fabl ve Fıkra Gibi Türlerden Farkı": *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar I*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık, (2006): 349-353.
- Miyasoğlu, Mustafa. *Dede Korkut Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1999.
- Öktemgil Turgut, Canan. "Latife Tekin'in Yapıtlarında Büyülu Gerçekçilik". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Bilkent Üniversitesi, 2003.
- Walter, Roland. "Magical Realism- An Overview". *Magical Realism in Contemporary Chicano Fiction*. Frankfurt am Main: Vervuert Verlag (1993): 13-21.
- Zamora, Lois Parkinson ve Wendy B. Faris, ed. *Magical Realism: Theory, History, Community*. Durham, N.C.: Duke University Press, 1995.